

احیای روایات تفسیری امام باقر(ع) در تفسیر بازسازی شده «ابوالجارود»

تفسیر ابوالجارود یکی از قدیمی‌ترین تفسیرهای روایی و شامل مجموعه‌ای از روایات تفسیری از امام باقر(ع) است که با وجود مفقود شدن، روایات آن توسط حجت‌الاسلام شاه‌علیزاده گردآوری شده و به همت پژوهشکده تفسیر اهل البیت(ع) منتشر خواهد شد.

تفسیر ابوالجارود یکی از قدیمی‌ترین تفسیرهای روایی و شامل مجموعه‌ای از روایات تفسیری از امام باقر(ع) است که با وجود مفقود شدن، روایات آن توسط حجت‌الاسلام شاه‌علیزاده گردآوری شده و به همت پژوهشکده تفسیر اهل البیت(ع) منتشر خواهد شد.

حجت‌الاسلام و المسلمین علی شاه‌علیزاده، پژوهشگر پژوهشکده تفسیر اهل البیت(ع) و مؤسسه دارالحديث، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، از بازسازی و احیای 171#«تفسیر ابوالجارود؛ در گروه احیا و بازسازی متون پژوهشکده تفسیر اهل البیت(ع) خبر داد و گفت: تفسیر ابوالجارود یکی از قدیمی‌ترین تفسیرهای روایی است که شامل مجموعه‌ای از روایات تفسیری از امام باقر(ع) است که به نام راوی این احادیث، یعنی ابوالجارود، نامیده شده است.

شاه‌علیزاده درباره ابوالجارود بیان کرد: ابوالجارود از شاگردان امام باقر(ع) و امام صادق(ع) بوده است که افزون بر شاگردان امامان شیعه روایاتی را از اصحاب و تابعین نیز نقل کرده و تعدادی از صحابه پیامبر(ص) و تابعین آنان از مشایخ روایی ابوالجارود بوده‌اند. ابوالجارود شخصی مادرزاد نابینا و ساکن کوفه بود که در ایام حج به مدینه و همراه با امام باقر(ع) به مکه می‌رفت و در آن جا ضمن به جا آوردن مناسک حج از امام باقر(ع) بهره‌های علمی می‌برد.

گردآورنده 171#«تفسیر ابوالجارود؛ در خصوص این تفسیر عنوان کرد: براساس اسناد موجود در آثار فهرست‌نگارانی مانند ابن ندیم، تفسیر ابوالجارود تا قرن پنجم به صورت يك کتاب مدون در دسترس بوده است، اما با بررسی‌های صورت گرفته به نظر می‌رسد که این تفسیر با گذشت زمان از بین رفته است، اما به خاطر اهمیت روایات ابوالجارود از امام باقر(ع)، بزرگان ما مانند شیخ کلینی و شیخ صدوق و همچنین سایر محدثان شیعه و اهل سنت و البته محدثان زیدی، از روایات ابوالجارود استفاده کرده‌اند و در کتاب‌های خود به طور پراکنده روایات ایشان را آورده‌اند.

ابوالجارود از شاگردان امام باقر(ع) و امام صادق(ع) بوده است که افزون بر شاگردان امامان شیعه روایاتی را از اصحاب و تابعین نیز نقل کرده و تعدادی از صحابه پیامبر(ص) و تابعین آنان از مشایخ روایی ابوالجارود بوده‌اند.

این پژوهشگر مؤسسه دارالحديث با بیان این که براساس تحقیقات انجام شده، بحثی در توثیق روایی ابوالجارود نیست، افزود: البته توثیق روایی او مورد اجماع نیست و بعضی از رجالین او را به خاطر نسبتش با جریان زیدیه تضعیف کرده‌اند، اما دلایلی که برای این امر آورده‌اند، چندان محکم نیست و ما در مقدمه کتاب راجع به توثیق روایی ابوالجارود و اقوال رجالین بحث مفصلی مطرح کرده و سابقه تفسیر و تمام جزئیاتی را که مرتبط با ابوالجارود و روشن‌کننده شخصیت اوست، ذکر کرده‌ایم.

شاه‌علیزاده با اشاره به جنجالی بودن شخصیت ابوالجارود، اظهار کرد: علت جنجالی بودن شخصیت ابوالجارود این بوده است که بعد از شهادت امام باقر(ع) و وقتی که زید بن علی بن الحسین(ع) قیام کرد، به حمایت از زید پرداخت و بعد از شهادت زید که پیروان او به چند دسته تقسیم شدند، عده‌ای از آنان گرد ابوالجارود جمع شدند و فرقه‌ای به نام جارودیه به راه انداختند. البته این امر قطعی نیست که آیا ابوالجارود خود این فرقه را تأسیس کرده و یا این که این فرقه بعدها به نام او نام‌گذاری شده است.

وی اضافه کرد: همچنین در دوره‌ای که مقارن با اواخر عمر امام صادق(ع) و اوایل عمر امام کاظم(ع) است، خبر چندانی از ابوالجارود نداریم، اما حسن بن محبوب که پس از این دوره در سن بلوغ خود می‌زیسته، حدیث معروفی را که درباره لوح حضرت فاطمه(س) است، از ابوالجارود نقل کرده است. وجود فرقه جارودیه و غیبت بعدی ابوالجارود موجب شده است که عده‌ای از رجالین مانند آیت‌الله‌العظمی خویی و صاحب مستدرک معتقد شده‌اند که ابوالجارود در يك مرحله از زندگی خود انحراف پیدا کرده، اما در اواخر عمر خود توبه کرده است.

ابوالفضل عباس، تفسیر قمی را با تفسیر ابوالجارود ممزوج می‌کند و در نتیجه بیشترین احادیث منقول از ابوالجارود در تفسیر، وارد تفسیر قمی شده و بخشی از آن نیز به طور پراکنده در کتاب‌های شیعه و سنی آمده است.

شاه‌علیزاده با اشاره به عدم سازگاری روایات نقل شده از ابوالجارود با عقاید منتسب به وی و فرقه جارودیه این امر را دلیلی برای نادرست بودن انتساب وی به فرقه مذکور دانست و خاطرنشان کرد: تنها چیزی که می‌توان گفت، این است که در زمان امام صادق(ع) جریانی به نام جارودیه فعال بوده است و همین مسئله باعث شده که روایات ابوالجارود مورد توجه بزرگان شیعه قرار نگیرد یا به تعبیر دیگر ابوالجارود تا حدی مورد بی‌مهری شیعه قرار گیرد.

گردآورنده «تفسیر ابوالجارود؛ در ادامه با اشاره به تفسیر قمی به عنوان یکی از تفاسیر مهم شیعه، گفت: شخص قمی در تفسیر خود دو روایت از تفسیر ابوالجارود نقل کرده است، اما پس از او شاگردش، ابوالفضل عباس، تفسیر قمی را با تفسیر ابوالجارود ممزوج می‌کند و در نتیجه بیشترین احادیث منقول از ابوالجارود در تفسیر، وارد تفسیر قمی شده و بخشی از آن نیز به طور پراکنده در کتاب‌های شیعه و سنی آمده است.

شاه‌علیزاده درباره بازسازی تفسیر ابوالجارود عنوان کرد: ما به خاطر این که این تفسیر از امام باقر(ع) بوده و جزئی از فرهنگ و تراث شیعه به حساب می‌آید، تصمیم به احیاء و بازسازی این تفسیر گرفتیم. بازسازی این تفسیر با مشکلاتی روبرو بود و جمع‌آوری روایات آن که در کتاب‌های شیعی، سنی و زیدی پراکنده بود، نیاز به تلاش گسترده‌ای داشت که با حول و قوه الهی انجام شد، اما آن چه در این میان مشکل‌ساز بود، وجود برخی روایات از ابوالجارود در کتاب‌های مذکور بود که تشخیص روایات اصلی کتاب ابوالجارود را از آن چه به صورت شفاهی از او نقل شده بود، دشوار می‌کرد.

پژوهشگر پژوهشکده تفسیر اهل البیت(ع) بیان کرد: جز در مورد روایات نقل شده در تفسیر قمی، نمی‌توان اثبات کرد که کدام روایات به تفسیر ابوالجارود متعلق‌اند. بنابراین ما در تدوین نسخه بازسازی شده، روایات نقل شده به وسیله کثیر بن عبّاش را که راوی اصلی تفسیر ابوالجارود است، با يك علامت ستاره مشخص کرده و سایر روایات تفسیری را در کنار آن قرار داده‌ایم و این مجموعه را به عنوان تفسیر ابوالجارود عرضه خواهیم کرد.

وی در پایان گفت: مراحل پژوهش و تحقیق این اثر به اتمام رسیده و اکنون در مرحله ویرایش نهایی قرار دارد که امیدواریم تا پایان سال جاری تفسیر ابوالجارود به عنوان میراث تفسیری امام باقر(ع) چاپ و منتشر شود.